

ІНСТИТУТ ЗМОВИ (CONSPIRACY) ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ РЕСПУБЛІКИ РУАНДА 2012 РОКУ ЯК ПРИКЛАД НЕОДНОЗНАЧНОГО ВРАХУВАННЯ ПРАВОВИХ ТРАДИЦІЙ СІМ'Ї ЗАГАЛЬНОГО ПРАВА ПРИ РЕФОРМУВАННІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

УДК: 343.237

Задоя К.П.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального
права та кримінології Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка

Стаття рекомендована до друку кафедрою кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 14 від «7» липня 2013 року).

Анотація: У статті розглядаються положення Кримінального кодексу Руанди про змову. Автор порівнює їх з положеннями кримінального законодавства Англії, США, Австралії та Канади

Ключові слова: змова, домовленість, явне діяння, загальне право

Вступні зауваги. Республіка Руанда (далі – Руанда) – колишня колонія Німецької імперії, а згодом – Королівства Бельгія, яка здобувши незалежність в 1962 році, пережила в своїй нетривалій історії чимало суспільно-політичних трансформацій та потрясінь (найбільшим з них був геноцид 1994 року). Не меншим динамізмом відзначаються й перетворення у правовій системі цієї держави. Від моменту проголошення незалежності Руанди вона абсолютно закономірно перебувала під впливом місцевого звичаєвого права, а також юридичних традицій романо-германської правової сім'ї [1]. Однак внаслідок правових реформ 2004–2005 рр., у першу чергу – реформування процесуальних галузей права, значна частина положень законодавства Руанди була викладена в дусі сім'ї загального права. Як наслідок, правова система Руанди набула змішаного (mixed, hybrid) характеру.

Необхідно відзначити, що особливості розвитку права Руанди є вельми прикметними у контексті порівняльного правознавства. У даному випадку зміна курсу правової політики держави обумовлена, в першу чергу, не об'єктивними суспільно-політичними чинниками, а принциповим консолідованим рішенням вищих органів влади держави.

За словами голови Верховного Суду Руанди Сема Руджедже, «Руанда не одружена з якою-небудь правовою сім'єю» [2], тож на даний момент правова система цієї держави зазнає ще більше істотних змін у напрямку до «стандартів» правової сім'ї загального права. За очкуванням політичних лідерів Руанди, це повинно спростити участь їх держави в інтеграційних процесах у Східній Африці.

Видається, що описані вище правові перетворення не минули й кримінального законодавства східно-африканської держави. Зокрема, показником цього є закріплення в Кримінальному кодексі (далі – КК) Руанди 2012 року, що є одним з найбільш модерних кримінальних кодексів світу, традиційного для правових систем сім'ї загального права інституту змови (conspiracy).

Грунтовна оцінка даної новели неможлива без з'ясування юридичної природи інституту змови в її «природному» юридичному середовищі – правових системах, які відносяться до сім'ї загального права. Тому на першому етапі нашого дослідження ми в загальній формі розглянемо особливості інституту змови за кримінальним правом окремих держав, чії правові системи належать до сім'ї загального права (далі – держав загального права), а на другому – спробуємо прослідкувати, наскільки вказані особливості знайшли відображення в КК Руанди.

Загальна характеристика інституту змови за кримінальним правом окремих держав загального права. У теорії кримінального права та правозастосовчій практиці держав загального права, а, насамперед, у теорії кримінального права та правозастосовчій практиці Великої Британії (зокрема, Англії та Уельсу) й Сполучених Штатів Америки (далі – США) змова традиційно розглядається як різновид так званих «нерозвинених» злочинів (inchoate offence), наряду із замахом (attempt), підбурюванням (incitement, solicitation), сприянням або заохоченням (encouraging or assisting), і в найбільш спрощеному вигляді являє собою домовленість між кількома суб'єктами, метою (object) якої є вчинення злочину або протиправного діяння.

Окремими англійськими та американськими науковцями висловлювалась думка про те, що інститут змови є найменш систематизованим та найбільш ірраціональним, а відтак – і недоцільним. Однак ціла група науковців дотримується протилежної точки зору. Так, Р. Кард наполягає: «Змова має й інше обґрунтування, окрім того, щоб присікати злочин на самому його початку. Мета визнання подібної поведінки злочинною полягає в тому, щоб мати можливість карати злочини, вчинені в різний час різними особами, які досягли попередньої згоди щодо вчинення цих злочинів. Сукупність злочинів може бути настільки великою, що може бути дуже важко обвинуватити усіх зазначених осіб у їх вчиненні. Окрім того, кожен подібний злочин, взятий сам по собі, може бути відносно незначним, однак тяжкість злочинної поведінки зростає, якщо розглядати її як прояв більш «широкої» злочинної діяльності» [3, 674]. Ф. Джонсон

зазначав на підтримку збереження інституту змови в англо-американському кримінальному праві, що: а) акт досягнення згоди є реальним і недвозначним (на відміну від замаху він не має різноманітних ступенів та різновидів); б) відсутність кримінальної відповідальності за поведінку, яка має на меті здійснення певного злочину, виглядала б нелогічною; в) факт досягнення домовленості між кількома особами є важливим фактором, який усуває психологічний бар'єр, що утримує зазначених осіб від здійснення протиправної поведінки [4]. А. Голдштейн стверджував, що значна кількість співучасників злочину збільшує ймовірність його вчинення, оскільки у такому випадку суб'єкти взаємно заохочують один одного до його вчинення [5, 423].

Підсумовуючи висловлені в науковій літературі позиції, можна виділити три основні наукові аргументи, якими обґрунтовується криміналізація змови:

1) факт досягнення згоди щодо вчинення злочину так або інакше повинен визнаватися злочинним діянням сам по собі. Якщо керуватися правилом «реального кроку» (substantial step test), яке застосовується для з'ясування того чи є діяння замахом, досягнення згоди може розглядатися як реальний крок, спрямований на вчинення злочину, тобто, взагалі, як замах. Однак, якщо не звертатися до даного правила, досягнення згоди щодо вчинення злочину повинно визнаватися злочином на підставі нормативних приписів, що утворюють інститут змови;

2) обвинувачення у змові дає можливість притягти до відповідальності осіб за вчинення значної кількості злочинів. У такому випадку, ці окремі злочини постають перед правозастосовчими органами в іншому світлі, а саме – як елементи спільної тривалої злочинної діяльності;

3) спільна злочинна діяльність кількох осіб є більш небезпечною, аніж діяльність окремих суб'єктів. З одного боку, суб'єкти, що діють спільно, мають можливість вчинити більш складні злочини, а з іншого – суттєво зростає ймовірність доведення ними розпочатого до бажаного результату. На даному аргументі, зокрема, ґрунтується визнання змовою досягнення між особами домовленості щодо вчинення діянь, які у випадку вчинення їх однією особою не розглядаються як злочинні.

Окремої уваги заслуговує питання про те, чи є умовою відповідальності за змову її виявлення зовні в певному відмінному від домовленості та явному діянні (overt act) одного із суб'єктів. У теорії кримінального права та правозастосовчій практиці Англії вказане питання вирішувалось та вирішується неоднозначно.

но. Як впливає з історико-правового дослідження Дж. У. Брайана, упродовж розвитку англійського кримінального права вказане питання вирішувалося по-різному, але на початку ХХ століття утвердилось розуміння змови як «голої домовленості (bare agreement) вчинити щось протиправне» [6, 112]. У теорії кримінального права та правозастосовчій практиці США зазначена проблема розв'язується, як правило, протилежним чином [7], хоча, наприклад, співробітники американської прокуратури висловлюють певні сумніви відносно обґрунтованості вимоги про overt act [8].

Насамкінець відзначимо, що змова традиційно розглядається як окремий (separate) злочин по відношенню до злочину, на вчинення якого вона спрямована. На цьому наголошують як англійські [9], так і американські [8, 10] криміналісти. Підтверджує це й позиція судових органів Англії [11] та США [12].

Тепер розглянемо, яким чином інститут змови представлений у кримінальному законодавстві окремих держав загального права. На наш погляд, такий аналіз повинен передбачати відповіді на декілька запитань: а) у якому нормативному (законодавчому) акті та в яких його положеннях передбачено відповідальність за змову; б) якими є зазначені положення за сферою їх застосування – універсальними чи партикулярними; в) що визначається у вказаних положеннях метою змови – лише вчинення певного злочину чи вчинення будь-яких протиправних діянь; г) чи є обов'язковою умовою відповідальності за змову вчинення явного діяння, спрямованого на її реалізацію (overt act)?

Кримінальна відповідальність за змову в Англії та Уельсі передбачена в секції 1 (1) (1А) Акту «Про кримінальне право» від 1977 року. Вказані положення поширюються на змову про вчинення будь-якого злочину, який може переслідуватись за законодавством Англії та Уельсу (секція 1(1) та за змову про вчинення злочину поза межами Великої Британії, який не може переслідуватись за законодавством Англії та Уельсу (секція 1(1А)). Окремо слід відзначити, що на підставі секції 5 (1) 5 Акту «Про кримінальне право» від 1977 року змова перестала вважатись злочином за загальним правом, окрім випадків, вказаних у секції 5 (2) (3) даного Акту, а саме – змови з метою вчинення обману (defraud) та змови з метою порушення громадської моралі (corrupt public morals) або порушення громадського спокою (outrage public decency). При цьому в останньому випадку метою змови є вчинення діяння, що самі по собі не визнаються злочином. Однак, за твердженням англійського правника Д. Херрінга, відносно таких кримінально-

правових ситуацій власне і не існує конкретного прецедентного права [13, 316]. Враховуючи, що випадки вчинення змови з метою вчинення обману та змови з метою порушення громадської моралі або порушення громадського спокою не стільки регламентуються Актом «Про кримінальне право», скільки відносяться до сфери загального права, можна вважати, що положення вказаного нормативно-правового акту в частині встановлення відповідальності за змову мають універсальний характер, тобто не містять винятків (особливостей) щодо окремих різновидів змови. Відповідно до Акту «Про кримінальне право» відповідальність за змову не пов'язується з вчиненням явного діяння, спрямованого на її реалізацію.

У кримінальному праву США відповідальність за змову передбачено як на федеральному рівні, так і на рівні окремих штатів. За твердженням Ч. Дойла, «Звід законів США містить чимало положень щодо кримінально караних змов» [14]. І, справді, окрім секції 371 глави 19 («Змова») розділу 18 Зводу законів, яка передбачає відповідальність за змову з метою вчинення злочину чи обману стосовно США, згадки про змову містяться також і в багатьох інших секціях зазначеного розділу (секції 241, 286, 2384 тощо). Метою різних видів змови може бути як вчинення злочину певного виду, так і вчинення діянь, що самі по собі не є злочином. Більшість із положень Зводу законів пов'язують відповідальність за змову лише з випадками вчинення явного діяння, спрямованого на її реалізацію, однак окремі із них такої вимоги не містять (наприклад, секція 2339В, що передбачає відповідальність за змову з метою фінансування іноземної терористичної організації). Таким чином, на федеральному рівні відповідальність за змову забезпечується лише за допомогою розрізнених партикулярних положень.

У законодавстві окремих штатів відповідальність за змову далеко не завжди встановлюється у відповідності з положеннями Зводу законів. Наприклад, у КК штату Нью-Йорк усі положення про змову зосереджені в ст. 105 («Змова») Кодексу, яка структурно розміщена в його частині 3 («Окремі злочини»). Остання, з певною часткою умовності, може вважатись «аналогом» особливих частин кримінальних кодексів держав, які належать до романо-германської правової сім'ї. У ст. 105 КК штату Нью-Йорк розрізняється шість ступенів змови, які розмежовуються між собою за особливостями її суб'єктного складу та метою, що може полягати лише у вчиненні злочину певного ступеню тяжкості. Секція 105.20 прямо вказує на можливість відповідальності за змову лише в разі вчинення хоча б одним із її учасників явного діяння, спрямованого на її реалізацію. Відзначимо, що

відповідно до положень вказаного Кодексу метою змови, на відміну від положень Зводу законів США, не може бути діяння, що саме по собі не є злочинним. Окрім того, положення ст. 105 КК штату Нью-Йорк мають універсальний, а не партикулярний характер.

Однак заради справедливості зауважимо, що в секції 17-152 Виборчого закону штату Нью-Йорк передбачено кримінальну відповідальність за змову з метою сприяння обранню певної особи чи запобігання її обранню у незаконний спосіб. При цьому далеко не всі «варіанти» сприяння обранню певної особи чи запобігання її обранню у незаконний спосіб визнаються злочинами відповідно до положень вказаного Закону. Таким чином, слід констатувати, щонайменше, неузгодженість між положеннями КК та Виборчого закону штату Нью-Йорк.

Неоднозначними видаються й положення кримінального законодавства Австралійського Союзу (далі – Австралія). Так, розміщена в главі 2 («Загальні принципи кримінальної відповідальності») федерального Акту «Про Кримінальний кодекс» 1995 року секція 11.5 («Змова») прямо визначає, що метою змови може бути лише вчинення певного злочину. Варто відзначити, що в секції 135.4 Акту «Про Кримінальний кодекс» 1995 року на рівні цілком самостійних положень закону передбачено відповідальність за змову з метою вчинення обману. Однак, як можна зрозуміти з секції 11.1 (7) вказаного Акту, в австралійському законодавстві змова з метою вчинення злочину (секція 11.5) та змова з метою вчинення обману (секція 135.4) є різними за своєю природою типами суспільно небезпечної поведінки (вважаємо, що змова з метою вчинення злочину, на відміну від змови з метою вчинення обману, не розглядається як злочин окремого виду у «чистому вигляді»). Щонайменше, важко іншим чином пояснити одночасне та окреме посилання і на секцію 11.5, і на секцію 135.4 в секції 11.1 (7) зазначеного нормативно-правового акту. Таким чином, на нашу думку, є всі підстави стверджувати, що положення секції 135.4 Акту «Про Кримінальний кодекс» не ставлять під сумнів універсальність положень секції 11.5 даного нормативного акту, одне з яких вказує на вчинення явного діяння, спрямованого на реалізацію змови, як на обов'язкову умову відповідальності за неї.

У кримінальному законодавстві окремих штатів Австралії питання про відповідальність за змову не завжди вирішується подібно до положень федерального законодавства. Так, главу 56 частини 7 КК штату Куїнсленд 1899 року спеціально присвячено даному кримінально-правовому інституту. При цьому у вказаній главі розмежовується відповідальність за змо-

ву з метою вчинення злочину (crime) як найбільш тяжкого різновиду кримінального правопорушення, змову з метою вчинення інших кримінальних правопорушень (offences) та інші змови з метою вчинення діянь, що самі по собі не є злочинами. Окрім того, відповідальність за змову з метою вчинення тих або інших діянь передбачено й в деяких інших положеннях КК штату Куїнсленд (секції 131, 132, 221, 309). Таким чином, можна констатувати, що, по-перше, на рівні даного КК, на відміну від федерального Акту «Про Кримінальний кодекс», фактично немає положень всеосяжного (універсального) характеру щодо відповідальності за змову (потенційна універсальність положень глави 56 «підривається» наявністю вказаних вище положень партикулярного характеру), а, по-друге, змова з метою вчинення злочину та змова з метою з метою вчинення неправомірних діянь розглядаються як такі, що мають спільну юридичну природу та є різними різновидами одного й того самого кримінально-правового явища. Окрім того, положення КК штату Куїнсленд, на відміну від норм федерального законодавства, не передбачають, що для відповідальності за змову необхідно, щоб хоча б один з її учасників вчинив явне діяння на її реалізацію.

З рештою, звернемо увагу на Акт «Про кримінальне право» від 1892 року, що діє на території Канади. У ст. 465 цього законодавчого акту містяться досить абстрактні за своїм змістом положення щодо відповідальності за змову. Метою змови в них визначається лише вчинення певного злочину. На жаль, вищевказані положення не можна назвати універсальними у повному розумінні, оскільки відповідальність за окремі різновиди змови передбачена й, наприклад, у ст.ст. 46 (змова з метою вчинення державної зради) та 59 (змова з метою вчинення заколоту) зазначеного Акту. Кримінальна відповідальність за змову обумовлюється вчиненням явного діяння на її реалізацію лише у випадку змови з метою вчинення державної зради.

Підводячи підсумки запропонованому вище огляду законодавства окремих держав загального права, можна зробити ряд висновків щодо типових моделей (підходів до) встановлення кримінальної відповідальності за змову:

1) за сферою застосування положень щодо відповідальності за змову (їх універсальністю чи партикулярністю) можна виділити три наступні моделі: а) «універсальна» (див., зокрема, Акт «Про кримінальне право» від 1977 року, що діє на території Англії та Уельсу); б) «партикулярна» (див., зокрема, Звід законів США); в) «змішана» (див., зокрема, Акт «Про кримінальне право» від 1892 року, що діє на території Канади);

2) за змістовними характеристиками мети змови можна виділити дві моделі: а) «вузька» – метою змови є лише вчинення певного злочину (див., зокрема, Акт «Про кримінальне право» від 1892 року); б) «широка» – метою змови є вчинення певного злочину або неправомірних діянь (див., зокрема, КК штату Куінсленд);

3) за обов'язковістю вчинення одним із учасників змови явного діяння, спрямованого на її реалізацію, можна виділити три моделі: а) «жорстка» – вчинення явного діяння є обов'язковою умовою відповідальності за будь-який випадок змови (див., зокрема, КК штату Нью-Йорк); б) «м'яка» – вчинення явного діяння не має значення для відповідальності за будь-який вид змови (див., зокрема, Акт «Про кримінальне право» від 1977 року, що діє на території Англії та Уельсу); в) «диференційована» – вчинення явного діяння є обов'язковою умовою відповідальності за деякі види змови (див., зокрема, Звід законів США).

Кримінальна відповідальність за змову за КК Руанди 2012 року. Як ми відзначали вище, правова система Руанди до середини 2000-их років перебувала під впливом законодавства європейських держав. При цьому, як відзначає К.М. Пелсер, «традиційно держави цивільного права не визнають змову в її широкому розумінні, яке історично притаманне для держав загального права» [15]. Відтак абсолютно законірно, що в раніше чинному КК Руанди 1970 року положення про змову були взагалі відсутні. Як наслідок, конструюючи інститут змови в КК 2012 року, законодавець цієї східноафриканської держави не мав можливості спертись на історичні традиції власного кримінального права.

У Першій частині («Про злочини та покарання загалом») КК 2012 року відповідальності за змову присвячено окрему секцію, що складається з двох статей (ст.ст. 25, 26 Кодексу). У ст. 25 змова визначається як домовленість між двома або більше особами про те, що одна або декілька із них візьме участь у вчиненні злочину, а в ст. 26 – вказується, що змова карається так само, як і замах. Окрім того, у Другій частині КК Руанди («Про злочини та покарання за них») міститься низка вказівок про караність змов з метою вчинення злочинів окремих видів. При цьому вельми неоднозначним виглядає положення п. 4 ст. 132 даного Кодексу, в якому зазначено, що у відповідності до положень Першої глави Другої частини КК Руанди карається змова з метою вчинення геноциду, злочинів проти людяності чи воєнних злочинів, *навіть якщо вона не завершилась їх вчиненням*. Таке формулювання примушує замислитись над тим, як саме слід сприймати нормативне визначення змови, закріплене в ст. 25

КК Руанди. Якщо тлумачити його у системі зі ст. 132 даного КК, це означає, що за загальним правилом (на рівні ст. 25 Кодексу) змова карається лише тоді, коли вона завершилась реальним вчиненням злочином, який був метою змови. Оскільки в такому випадку йде мова не просто про «явне діяння», спрямоване на реалізацію змови, а про реалізацію мети останньої у повному обсязі, можна говорити про підхід якісно та істотно відмінний від традицій кримінального законодавства держав загального права. Окрім того, даний підхід не узгоджується з традиційним розумінням змови як окремого злочину по відношенню до злочину, вчинення якого є її (змови) метою.

Так само неоднозначним виглядає п. 3 ст. 657 КК Руанди, в якому обтяжуючою обставиною відмивання доходів та фінансування тероризму визнається вчинення злочину «within the framework of an organized criminal conspiracy» («в рамках організованої злочинної змови»). Видається, що в даному випадку поняттям «conspiracy» позначається не просто домовленість з метою вчинення певного злочину, а домовленість про здійснення більш складної за своїм змістом злочинної діяльності, якщо, взагалі, не певний вид злочинного об'єднання. На нашу думку, таке розуміння «змови» навряд є сумісним навіть зі ст. 25 КК Руанди.

Окрім ст.ст. 132 та 657 КК Руанди, згадки про окремі різновиди змов містяться також у ст. 462 (змова проти законного Уряду чи Президента Республіки), ч. 2 ст. 465 (змова з метою вчинення серійного злочину, масового вбивства чи мародерства), ст.ст. 496 (змова, що призвела до вчинення злочину іншою посадовою особою авіаційного транспорту), 516, 517 (змова з метою вчинення ядерного тероризму на території Руанди та поза її межами), 740 (дезертирство, вчинене внаслідок змови) Кодексу.

На жаль, законодавець обійшов увагою питання про співвідношення перерахованих положень з нормою, передбаченою ст. 25 КК Руанди – чи співвідносяться вони як спеціальні та загальна норми, або як норми-винятки та норма-загальне правило, або як абсолютно «автономні» та не пов'язані між собою норми? Зауважимо, що хоча подібний підхід до регламентації інституту змови (поєднання положень, які «претендують» на універсальність, з положеннями партикулярного характеру) й характерний, наприклад, для Акту «Про кримінальне право» від 1892 року, що діє на території Канади, але його (підходу) використання на рівні КК Руанди видається дуже суперечливим. «Розміщення» окремих із положень щодо кримінальної відповідальності за змову в тій частині Кодексу, яка де-факто виконує функцію за-

гальної частини, а інших – в частині, яка функціонально виконує роль особливої частини, не дозволяє дійти однозначного висновку про «глибинну» юридичну природу змови – вона є особливою формою вчинення злочину чи злочином *sui generis*?

Вважаємо, що законодавцю Руанди вдалось по-слідовно вирішити лише питання про мету змови. Остання полягає виключно у вчиненні діянь, які самі по собі є злочинними.

Висновки. Оцінюючи нормативне «відображення» інституту змови в КК Руанди 2012 року в цілому, варто відзначити наступне: а) зазначений інститут урегульований досить суперечливо, неоднозначно та до певної міри казуїстично; б) його положення не в повній мірі відповідають описаним вище нормативним моделям «фіксації» окремих особливостей юридичної природи змови, які (моделі) характерні для

законотворчої практики держав загального права.

Видається, не буде перебільшенням сказати, що «змова» за КК Руанди та «змова», наприклад, за Актом «Про кримінальне право» від 1977 року чи Зводом законів США мають досить відмінну юридичну природу.

Таким чином, слід констатувати, що в своєму прагненні «наслідувати» правові традиції сім'ї загального права руандійський законодавець, як свідчить приклад нормативної регламентації інституту змови, з одного боку, не вдається до їх (традицій) «сліпого» копіювання, а з іншого боку – робить це до певної міри поверхово та непослідовно. Наслідком цього є, зокрема, неузгодженості (суперечності) між окремими положеннями інституту змови за КК 2012 року, а також проблемність їх однозначного тлумачення та розуміння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Keynote Address by the Ambassador of Rwanda Rwanda and the Restoration of Rule of Law. The Hague Academic Coalition. 29 November 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.peacerpalacelibrary.nl/ebooks/files/НАС%20Restoration%20of%20Rule%20of%20Law%20in%20Rwanda.pdf>. – Назва з екрана.
2. Rwanda's legal system unique – Prof Rugege [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newtimes.co.rw/news/index.php?i=14813&a=47312>. – Назва з екрана.
3. Card R. Reform of the Law of Conspiracy / R. Card // *Criminal Law Review*. – 1973. – P. 668–681.
4. Johnson P. The Unnecessary Crime of Conspiracy / P. Johnson // *California Law Review*. – 1973. – № 61. – P. 1137–1187.
5. Goldshtein A. Conspiracy to Defraud the United States / A. Goldshtein // *Yale Law Journal*. – 1959. – № 68. – P. 405–463.
6. Bryan J. W. The Development of the English Law of Conspiracy / J. W. Bryan. – Baltimore: Johns Hopkins Press, 1909. – 170 p.
7. Morrison S. R. The System of Modern Criminal Conspiracy [Електронний ресурс] / S.R. Morrison. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1955158. – Назва з екрана.
8. Marcus P. Conspiracy: The Criminal Agreement, in Theory and in Practice [Електронний ресурс] / P. Marcus. – Режим доступу: http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1635&context=fa_crubs. – Назва з екрана.
9. Conspiracy and attempts. The Law Commission Consultation Paper No 183 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/cp183_Conspiracy_and_Attempts_Consultation.pdf. – Назва з екрана.
10. Marcus P. Criminal Conspiracy Law: Time to Turn Back From an Ever Expanding, Ever More Troubling Area [Електронний ресурс] / P. Marcus. – Режим доступу: <http://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1549&context=wmborj>. – Назва з екрана.
11. Regina v. The Attorney General ex parte Rockall [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/1999/B4.html>. – Назва з екрана.
12. Iannelli v. United States - 420 U.S. 770 (1975) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/420/770>. – Назва з екрана.
13. Herring J. Criminal Law: Text, Cases and Materials / J. Herring. – 3rd ed. – Oxford: Oxford University Press, 2008. – 812 p.

14. Doyle Ch. Federal Conspiracy Law: A Brief Overview [Електронний ресурс] / Ch. Doyle. – Режим доступу: <http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R41223.pdf>. – Назва з екрана.

Dutch Approach to Inchoate Offences [Електронний ресурс] / С.М. Pelser. – Режим доступу: <http://www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/view/URN%3ANBN%3ANL%3AUI%3A10-1-101103/84>. – Назва з екрана.

15. Pelser С.М. Preparations to Commit a Crime: The

**ИНСТИТУТ СГОВОРА (CONSPIRACY)
ПО УГОЛОВНОМУ КОДЕКСУ
РЕСПУБЛИКИ РУАНДА 2012 ГОДА
КАК ПРИМЕР НЕОДНОЗНАЧНОГО
УЧЕТА ПРАВОВЫХ ТРАДИЦИЙ
СЕМЬИ ОБЩЕГО ПРАВА ПРИ
РЕФОРМИРОВАНИИ УГОЛОВНОГО
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА**

Задоя Константин Петрович

Аннотация: В статье рассматриваются положения Уголовного кодекса Руанды о сговоре. Автор сравнивает их с положениями уголовного законодательства Англии, США, Австралии и Канады.

Ключевые слова: сговор, договоренность, явное деяние, общее право.

**CONSPIRACY INSTITUTE UNDER
THE PENAL CODE OF THE REPUBLIC
OF RWANDA 2012 AS AN EXAMPLE
OF AN AMBIGUOUS RECORD
OF THE LEGAL TRADITIONS
OF THE COMMON LAW FAMILY
IN THE REFORM OF THE
CRIMINAL LEGISLATION**

Zadoya Kostyantyn Petrovych

Summary: The article discusses the provisions of the Penal Code of Rwanda about conspiracy. Author compares them with the provisions of the criminal law of England, U.S.A, Australia and Canada.

Keywords: conspiracy, agreement, overt act, the common law.